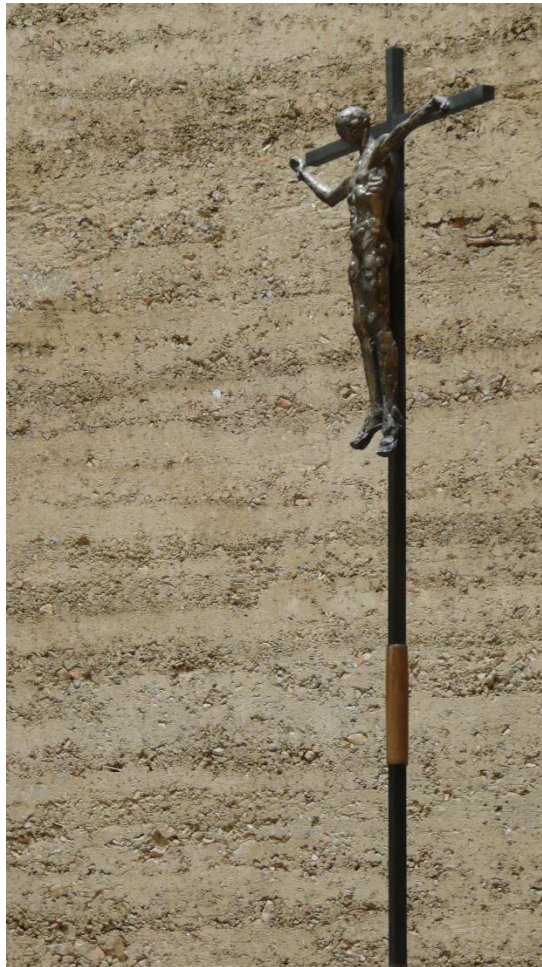

Juhász Ágnes

A Megbékélés Kápolnája (Rudolf Reitermann, Peter Sassenroth). Bernauer Strasse 1999-2000)

A történet

A kápolna előzménye 1894-ig nyúlik vissza, amikor a Bernauer Strassén Gotthilf Ludwig Möckel tervei alapján elkészült a neogótikus stílusú Megbékélés temploma. A második világháború során megsérült épületet 1950-ben helyreállították, és a berlini fal létrejöttéig rendeltetésszerűen használták. 1961 augusztusában a templom bejáratától három méterre a meglévő házak falát felhasználva kialakították a két városrészt elválasztó fal első formáját, ami a nyugati oldal lakói számára lehetetlenné tette a templom látogatását. Egyébként is a Bernauer Strassén zajlottak le a fal kialakítása körül a legdrámaibb történetek, mivel a házak frontja jelentette a szektorok közötti határt, aki ezekből a házakból kilépett az utcára, már Nyugaton volt. Ezzel a kelet-német hatóságok is tisztában voltak, ezért lezárták először a házak földszintjét, majd sorban befalzták az emeletek ablakait. Mindez azonban időt igényelt, s addig drámai menekülések sora zajlott le oly módon, hogy a menekülni szándékozók a házak felső emeleteinek ablakából ugrottak ki a nyugati tűzoltók által kifeszített ponyvákba.

1961 októberében a templomot teljesen lezárták, mert a határsávba (az ún. halálsávba) esett. A toronyba géppuskás határőrséget telepítettek. 1985-ben arra hivatkozva, hogy az épület gátolja a határsáv beláthatóságát, felrobbantották. 1989-90-ben a gyülekezet nyugati részének lelkésze mentette meg a Bernauer Strasse-i fal egy szakaszát a lerombolástól, mondván, hogy mementóként kell szolgálnia a későbbi idők számára. S valóban, már csak az említett előzmények

miatt is, itt alakult ki a berlini fal központi emlékhelye. Az 1,4 kilométer hosszú emlékhely első szakasza 1998-ban készült el. 2007-ben pályázatot írtak ki a meghosszabbításra, amelyet 2014-ben adtak át.

A templom telkét 1995-ben szakrális célokra visszakapta a gyülekezet, s ekkor alakult ki az emlékkápolna elképzelése. Az elkészült kápolnát a falomlás évfordulóján, 2000. november 9-én szentelték fel. A templom harangjai a kápolna mellett kialakított állványzatban kaptak helyet, míg az egykori, súlyosan megrongálódott oltár¹ és az egykori toronydíszt a kápolnában találhatók.

A továbbépítés

A Rudolf Reitermann és Peter Sassenroth építészpáros által tervezett épületben a múlthoz való kötődés több rétegben, és ezeken a rétegeken belül is különböző szinteken van jelen.² A kápolna nemcsak alaprajzi pozíciójával feszül bele az előző templom kontúrájába, hanem egyik tengelye is a korábbival párhuzamos irányt követi. Az emlékezést tovább erősítendő, a tengely végében helyezték el az egykori oltárdíszet, amely alatt a tervezők egy letekintő ablakkal tárták fel a régi épület alapjait a látogatók számára.

---

¹ Sérüléseit állítólag az okozta, hogy az őrség lövöldözéseihez célpontnak használta.

² Csóka Balázs: Az emlékezet rétegei. Megbékélés kápolna, Berlin

http://epa.oszk.hu/02900/02952/00125/pdf/EPA02952_orzagepito_2014_3_19-21.pdf

(Utolsó elérés: 2018.06.15.)

A múlt megidézése számomra mégsem ezekben a szerkesztési elvekben és ereklékben, hanem az épület anyaghasználatában fejeződik ki leginkább. A megvalósítást a közösség tervezési folyamatba való bekapcsolódása teszi különösen izgalmassá.

Az épület téri koncepciója egy ellipszoid alaprajzú belső masszív magban elhelyezett kápolnából, és egy azt körülölelő és védő, szintén íves vonalvezetésű külső héjból áll. A két kompozíciós elemhez a tervezők eredetileg a betont és az üveget társították, a közösség azonban nem támogatta ezt az anyagválasztást. Az ellenérzést a fal által keltett asszociációk táplálták, el akarták kerülni, hogy az új épület akár anyaghasználatban, akár kialakításban a hajdani határelemeket idézze.

Az építőanyagokat ennek szellemében gondolták újra, így belül az osztrák származású Martin Rauch bevonásával vályogfal,³ kívül falamellás térelhatároló készült.

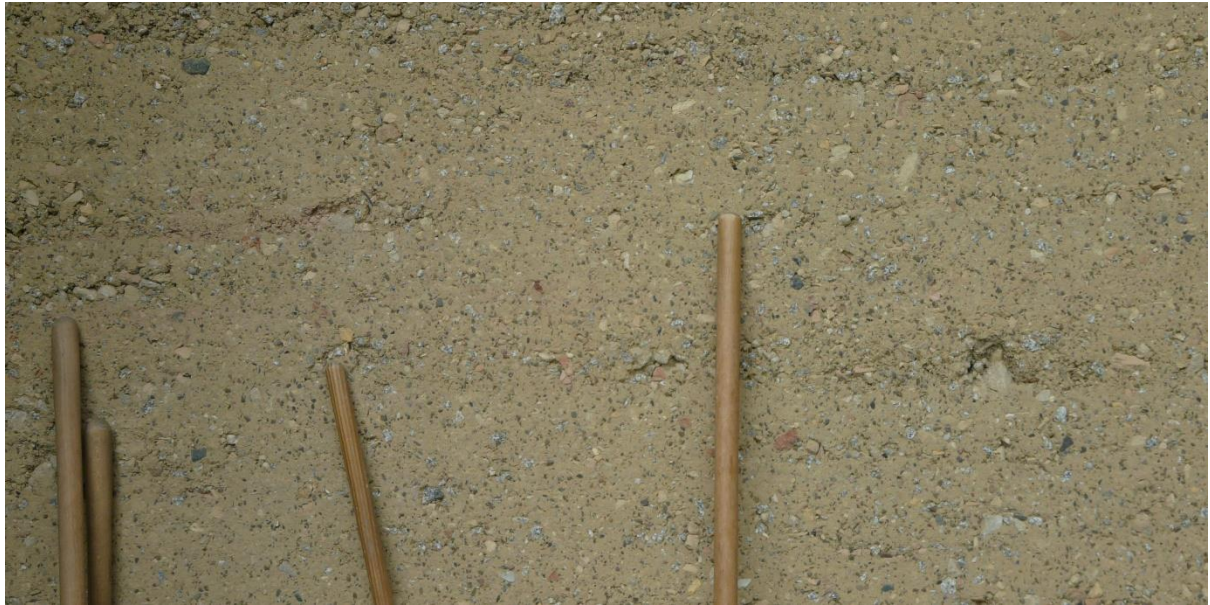
A kivitelezés fontos aspektusát képezte az önkéntes munka: az építésben tizennégy európai ország önkéntesei vettek részt. Egy német fórumon olvasható,⁴ hogy az egyházi épületek építésében és javításában korábban létező önkéntesség Nyugat-Németországban a hetvenes évek óta, Kelet-Németországban 1989 után eltűnt, ezért a projekt a gazdasági szempontok mellett, a társadalmi részvétel vonatkozásában is előremutató.

A választott szerkezet több szinten is reflektál a történelmileg terhelt helyszín adottságaira. Természetessége okán feloldja a masszív szerkezetekkel szembeni negatív képzettársítást, a fal által közvetített „elbonthatatlanság” érzését. Ezen felül a vályogfal készítéséhez felhasznált romokból fennmaradt cserép- és tégladarabok, a fal textúrájában fizikálisan is tapinthatóvá teszik a múltat.

---

³ <http://www.lehmtonerde.at/en/products/product.php?aID=70>

⁴ <http://www.kapelle-versoehnung.de/bin/deutsch/projekt/aspekte.php>

Innováció

Érdekes kettősség, hogy miközben az anyagválasztás fizikai alkotóelemeiben (a helyi föld és romok pora) és szimbolikus értelemben (emlékeztetés) is a múlthoz kötődik, véleményem szerint ez a leginnovatívabb részlete az épületnek. A vályogfal nemcsak ökológiai szempontból korszerű, ami a kivitelezést és a fenntartást tekintve gazdaságosabb megoldást eredményezett, hanem építészeti minőségében is újat mutat. Az építőanyag egyszerre alkalmas a tervezett forma konstruálására, teljesíti a térrel szemben támasztott épületfizikai elvárásokat, megteremti a kívánt atmoszférát, és textúrájában esztétikai értékeket és konnotatív tartalmakat is hordoz, létrehozva ezzel anyag, a tér, a forma és a felület ősi egységét.

Források:

- CSÓKA Balázs: Az emlékezet rétegei. Megbékélés kápolna, Berlin
http://epa.oszk.hu/02900/02952/00125/pdf/EPA02952_orzagepito_2014_3_19-21.pdf
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- KATONA Vilmos: A Megbékélés Kápolnája
http://berlin2010.blog.hu/2013/06/17/megbekeles_kapolnaja
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- <http://www.lehmtonerde.at/en/products/product.php?aID=70>
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- Versöhnungskirche (A Megbékélés Temploma)
[https://de.wikipedia.org/wiki/Vers%C3%B6hnungskirche_\(Berlin-Mitte\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Vers%C3%B6hnungskirche_(Berlin-Mitte))
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- <http://www.kapelle-versoehnung.de/bin/deutsch/index.php>
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- A Berliini Fal Emlékműve
<https://www.berliner-mauer-gedenkstaette.de/de/entstehungsgeschichte-211.html>
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- <http://www.chronik-der-mauer.de/grenze/174983/bernauer-strasse>
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)
- <http://www.kapelle-versoehnung.de/bin/deutsch/index.php>
(Utolsó elérés: 2018.06.15.)

Képek

Csúri Johanna felvételei